

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o dostojnem delu v okviru globalnih oskrbovalnih verig

(mnenje na lastno pobudo)

(2016/C 303/03)

Poročevalka: Emmanuelle BUTAUD-STUBBS

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 21. januarja 2016 sklenil, da v skladu s členom 29(2) poslovnika pripravi mnenje na lastno pobudo o naslednji temi:

Dostojno delo v okviru globalnih oskrbovalnih verig.

(mnenje na lastno pobudo)

Strokovna skupina za zunanje odnose, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 19. aprila 2016.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 517. plenarnem zasedanju 25. in 26. maja 2016 (seja z dne 25. maja 2016) s 188 glasovi za in 1 glasom proti.

1. Sklepi in priporočila

1.1 Vprašanje dostojnega dela v okviru globalnih oskrbovalnih verig, na primer v sektorjih, kot so tekstil in oblačila ter obutev, elektronika, minerali in živilskopredelovalna industrija, je resnično pomembno vprašanje za vse javne in zasebne akterje, ki so vključeni v upravljanje oskrbovalnih verig na nacionalni in mednarodni ravni.

1.2 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) je prilagodil svoje notranje postopke, da bi lahko podal svoje mnenje o vprašanju dostojnega dela v okviru globalnih oskrbovalnih verig še pred 105. sejo Mednarodne konference dela v Ženevi.

EESO priporoča:

1.3 naj Evropska komisija sprejme celovito in ambiciozno strategijo, da bi z vsemi svojimi notranjimi (dostop do javnega naročanja EU, označevanje itd.) in zunanjimi politikami (trgovina, razvoj, sosedska politika itd.) spodbujala dostojno delo v okviru globalnih oskrbovalnih verig;

1.4 da se sprejmejo enotni izrazi in enotne opredelitve pojmov ter ovrednotijo statistični podatki med različnimi zainteresiranimi stranmi: OECD, MOD, STO, Evropsko komisijo, Svetovno banko in IMF ⁽¹⁾, da bi se preprečile nejasnosti in napačne razlage, ter da javni organi z različnimi pristojnostmi, ki so dejavni na tem področju, pripravijo skladno politiko;

1.5 da se ob upoštevanju vodilnih načel Organizacije združenih narodov (OZN) o podjetništvu in človekovih pravicah priznajo in spodbudijo razpoložljive najboljše prakse in pobude v obstoječi „zbirki orodij“: smernice OECD za multinacionalna podjetja, smernice OECD o potrebni sektorski skrbnosti (tekstil in oblačila, minerali, kmetijstvo in finance), pomoč za trgovino, sheme financiranja za nadomestilo škode, kodeksi ravnanja, oznake, standardi in orodja za samoocenjevanje. Cilj je uvesti postopno, dosledno in trajnostno politiko na področju odgovornega upravljanja globalnih oskrbovalnih verig;

⁽¹⁾ Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), Mednarodna organizacija dela (MOD), Svetovna trgovinska organizacija (STO), Mednarodni denarni sklad (IMF).

1.6 da se spodbujajo praktični in ustrezni pristopi, ki temeljijo na tveganju in bodo upoštevali posebno naravo globalne vrednostne verige in globalne oskrbovalne verige (linearna ali modularna, preprosta ali zapletena, kratka ali dolga organizacija);

1.7 da se na podlagi presoje obstoječih praks spodbuja oblika z več zainteresiranimi stranmi, ki vključujejo javne in zasebne akterje, socialne partnerje, nevladne organizacije, strokovnjake itd., da bi v skladu s smernicami OECD razvili najboljši portfelj ukrepov za opredelitev tveganj, njihovo preprečevanje in blažitev ter za obveščanje in poročanje o akcijskem načrtu. Ukrepi, zajeti v akcijskem načrtu, bi lahko vključevali zakonodajne in nezakonodajne ukrepe, najboljše prakse, finančne spodbude, dostop do usposabljanja ter krepitev zmogljivosti za socialni dialog in sindikate;

1.8 da se spodbudi poseben razmislek o vrsti orodij za preglednost, ki bi se lahko uvedla za obveščanje končnih potrošnikov o socialnih pogojih proizvodnje.

1.9 V okviru prihodnje konference MOD bi bilo treba preučiti možnosti za aktivno vlogo MOD pri zagotavljanju dostojnega dela v okviru globalnih oskrbovalnih verig, vključno s preučitvijo razvoja ter prihodnjega sprejetja ustreznih in primernih instrumentov, ki bi s pomočjo vseh zainteresiranih strani pripomogli k dejanskemu izboljšanju delovnih razmer.

2. Vprašanje dostojnega dela v okviru globalnih oskrbovalnih verig: opredelitev pojmov, ozadje in pomen

2.1 Opredelitev pojmov

2.1.1 **Globalna vrednostna veriga:** ta pojem se je pojavil sredi devetdesetih let, da bi zajel celoten razpon dejavnosti, ki so potrebne za razvoj izdelka od zasnove do oblikovanja, pridobljenih surovin in vmesnih vložkov, trženja, distribucije in podpore končnemu potrošniku ⁽²⁾.

Globalne vrednostne verige naj bi dajale prednost „nadgradnji postopkov“ (proizvajalec uvede boljšo tehnologijo za izboljšanje učinkovitosti) in „funkcionalni nadgradnji“ (sposobnost proizvajalca, da razvije zmožnosti načrtovanja, znamčenja in trženja). Vendar številni primeri kažejo, da ni vedno tako.

Vprašanje zagotovitve trajnostnega in odgovornega upravljanja globalnih vrednostnih verig je v ospredju mednarodne pozornosti (OECD, MOD, G-7, G-20, EU in ZN), saj čedalje večji delež trgovine in naložb po svetu poteka prek globalnih vrednostnih verig, oddajanje v zunanje izvajanje in čezmejno usklajevanje globalne proizvodnje s strani vodilnih podjetij pa pomembno vplivata na družbo. Nekateri vplivi so pozitivni, npr. bolje plačana delovna mesta, večje zaposlovanje žensk, ustvarjanje novih delovnih mest, omogočanje dostopa do zaposlitve, razvoj spretnosti ter razširjanje znanja in tehnologije. Drugi so skrb vzbujajoči, na primer negotova zaposlitev, slabi delovni pogoji (tudi glede zdravja in varnosti pri delu), pomanjkanje socialnih pravic (vključno z neustrezno socialno varnostjo) ter kršenje človekovih pravic in temeljnih pravic delavcev.

Na podlagi tega se razvijajo in izvajajo raznovrstni instrumenti na nacionalni in mednarodni ravni, kot so konvencije MOD, smernice OECD ali vodilna načela ZN o podjetništvu in človekovih pravicah (glej tudi odstavek 2.3.3), ter okviru politike, kot sta Spreminjamo naš svet: agenda za trajnostni razvoj do leta 2030 ⁽³⁾ in spremljevalni akcijski program za financiranje razvoja iz Adis Abebe ⁽⁴⁾, ki podpirajo spoštovanje standardov dela in spodbujajo dostojno delo ter nadaljnji razvoj trgovine, naložb, zasebnega sektorja in oskrbovalnih verig.

⁽²⁾ www.globalvaluechains.org/concept-tools

⁽³⁾ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

⁽⁴⁾ http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf

2.1.2 **Globalna oskrbovalna veriga:** globalno oskrbovalno verigo sestavljajo medsebojno povezane organizacije, viri in procesi, ki ustvarjajo izdelke in storitve ter jih dobavljajo končnim potrošnikom. Kot taka je del globalne vrednostne verige ter je namenjena določitvi virov, ne pa zasnovi ali distribuciji blaga ali storitev.

Splošna razprava o dostojnem delu v okviru globalnih oskrbovalnih verig bo potekala na seji Mednarodne konference dela junija 2016 (vrhovni organ odločanja MOD). Njen namen je sestavnim delom MOD (tj. vladam, delodajalcem in delavcem) pomagati pri boljšem razumevanju, kako lahko vključevanje v globalne oskrbovalne verige spodbudi trajnostno in vključujočo rast nacionalnih in lokalnih gospodarstev, pri čemer prispeva k ustvarjanju in rasti podjetij ter spodbujanju kakovostnih delovnih mest in spoštovanju standardov dela. To mnenje je prispevek odbora EESO k navedeni razpravi.

2.1.3 **Dostojno delo:** pojem, ki so ga oblikovali sestavni deli MOD in ga je sprejela Mednarodna konferenca dela v okviru deklaracije o socialni pravičnosti za pravično globalizacijo⁽⁵⁾; vključuje nacionalne in lokalne programe, uvedene z namenom doseganja štirih strateških ciljev:

- spodbujanje ustvarjanja novih delovnih mest, razvoja spretnosti in trajnostnih temeljev preživljanja,
- zagotavljanje pravic na delovnem mestu, zlasti za prikrajšane in revne delavce,
- razširitev socialne zaščite za moške in ženske, da bi se v primeru izgube ali zmanjšanja prihodka zagotovilo ustrezno nadomestilo in da bi se zagotovil dostop do ustreznega zdravstvenega varstva,
- spodbujanje socialnega dialoga z vključevanjem močnih in neodvisnih organizacij delavcev in organizacij delodajalcev.

MOD je kot organ za določanje standardov na svetovni ravni sprejela veliko konvencij, ki so pomembne za globalne oskrbovalne verige. Te vključujejo temeljne (osrednje) standarde dela (tj. spodbujanje svobode združevanja in pravice do kolektivnih pogajanj, spodbujanje nediskriminacije na delovnem mestu ter prepoved prisilnega dela in dela otrok) ter konvencije na področju zdravja in varstva pri delu, delovne inšpekcije in druge. Države, ki ratificirajo konvencije, morajo z njimi uskladiti svojo zakonodajo in prakso. Poleg tega morajo na podlagi Deklaracije MOD o temeljnih načelih in pravicah pri delu iz leta 1998⁽⁶⁾ vse države članice MOD v zakonodaji in praksi spoštovati in uresničevati temeljne standarde dela, tudi če niso ratificirale ustreznih konvencij.

2.2 *Struktura in pomen globalnih vrednostnih verig in globalnih oskrbovalnih verig v mednarodni trgovini*

2.2.1 Pomen globalnih vrednostnih verig v svetovni trgovini se je hitro povečal in po navedbah STO, OECD, MOD in UNCTAD iz leta 2013⁽⁷⁾ zajema od 60 % do 80 % mednarodne trgovine in več kot 20 % delovnih mest po vsem svetu⁽⁸⁾. Sektorji, ki jih zajemajo te medsebojno povezane organizacijske sestavine, kot so zasnova, proizvodnja, distribucija in potrošnja, ter katerih gonilo so multinacionalna podjetja, vključujejo kmetijstvo, industrijo (npr. avtomobilsko industrijo, aeronavtiko, tekstil in oblačila, igrače in elektroniko) in storitve (npr. klicne centre in informacijske tehnologije).

⁽⁵⁾ http://www.ilo.org/global/meetings-and-events/campaigns/voices-on-social-justice/WCMS_099766/lang-en/index.htm

⁽⁶⁾ <http://www.ilo.org/declaration/thedeclaration/textdeclaration/lang-en/index.htm>

⁽⁷⁾ http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf

⁽⁸⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-dcomm/-publ/documents/publication/wcms_368626.pdf

2.2.2 Globalne vrednostne verige se razlikujejo tudi po obliki in strukturi: nekatere so sorazmerno kratke (malo dejavnosti), druge pa so daljše, kar pomeni ekonomske, socialne in finančne vezi med podjetji, ustanovljenimi v številnih in oddaljenih državah (od ZDA do EU in Azije). Po navedbah Garyja Gereffija ⁽⁹⁾ so tri prevladujoče vrste upravljanja: globalne vrednostne verige, ki temeljijo na kupcih, ter v večini primerov globalne vrednostne verige, ki temeljijo na stroških (to velja za globalne vrednostne verige za oblačila in obutev), in globalne vrednostne verige, ki temeljijo na proizvajalcih, z nekaterimi tehnološkimi kompetencami dobaviteljev v državah v razvoju, vključno z zasnovano in inovacijami (elektronika).

2.2.3 Globalna oskrbovalna veriga kot sestavni del globalne vrednostne verige temelji na odnosu med kupci in dobavitelji ter morebitnimi podizvajalci. Oblike te „verige“ so lahko različne: vertikalno integrirana, zaprta veriga, modularno upravljanje verige (glavni dobavitelji lahko poslujejo neodvisno od vodilnega podjetja) ali tržne verige za trge primarnih proizvodov.

2.3 *Upravljanje globalne oskrbovalne verige v okviru strategije za družbeno odgovornost gospodarskih družb: glavni akterji in zbirka orodij*

2.3.1 EU v opredelitvi družbene odgovornosti gospodarskih družb priznava „odgovornost podjetij za njihove učinke na družbo“ ⁽¹⁰⁾.

2.3.2 Na podlagi nekaterih težav, ki so se pojavljale v zadnjih dvajsetih letih, zlasti v sektorjih, kot so elektronika, športna oprema in oblačila, je predvsem OECD opredelil naslednja vprašanja kot ključna za multinacionalno podjetje, kot vodilno podjetje, pri trajnostnem upravljanju njegovih globalnih vrednostnih verig in globalnih oskrbovalnih verig:

- (a) opredelitev tveganj hudih kršitev človekovih pravic in pravic delavcev ter tveganj okoljske škode in korupcije;
- (b) preprečevanje pojava teh tveganj s pristopom na podlagi potrebne skrbnosti in izvajanje trajnostnega upravljanja na podlagi presoje profila tveganja države in posamezne ocene tveganja dobavitelja ⁽¹¹⁾;
- (c) blažitev tveganj na podlagi skladnih, trdnih in dolgotrajnih politik o družbeni odgovornosti gospodarskih družb v zvezi z oskrbovalnimi verigami: izbira dobavitelja, zahteve in pogodba z obstoječimi dobavitelji, socialna poročila in merila za nadgradnjo, da bi se proučil dosežen napredek;
- (d) poročanje več deležnikom v podjetju, na primer sindikatom, in zunaj podjetja, na primer nevladnim organizacijam ali javni upravi, odgovorni za zdravje in varnost pri delu, ter obveščanje teh deležnikov ali izvajanje konvencij MOD o izboljšanju trajnostnega upravljanja globalnih oskrbovalnih verig.

2.3.3 Ta vprašanja trenutno obravnava veliko akterjev – številne javne in zasebne, nacionalne, evropske in mednarodne organizacije in organi, zlasti po tragičnem dogodku v zvezi s stavbo Rana Plaza (Bangladeš), v katerem je bilo leta 2013 ubitih več kot 1 100 delavcev:

⁽⁹⁾ *The organisation of Buyer-Driven Global Commodity Chain: How US Retailers Shape Overseas Production Networks* (Organizacija globalne blagovne verige, ki temelji na kupcih: kako trgovci na drobno v ZDA oblikujejo čezmorske proizvodne mreže), *Commodity Chains and Global Capitalism*, Wespport, 1994.

⁽¹⁰⁾ http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility/index_en.htm

⁽¹¹⁾ Glej na primer orodje za samoocenjevanje, ki sta ga ob podpori Evropske komisije razvila Euratex in IndustriAll za podjetja EU v tekstilni in oblačilni industriji.

- (a) poleg zakonodajnih ukrepov na področjih, ki jih zajemajo dostojno delo in človekove pravice (npr. zakon Združenega kraljestva o sodobnem suženjstvu iz leta 2015 z določbami o preglednosti v oskrbovalnih verigah)⁽¹²⁾, vlada in parlament ob podpori socialnih partnerjev, zainteresirane strani, kot so nevladne organizacije, in nacionalne kontaktne točke OECD na nacionalni ravni razvijajo in izvajajo razne pobude (npr. nacionalni akcijski načrti o podjetništvu in človekovih pravicah ali o družbeni odgovornosti gospodarskih družb in drugi, kot so nedavne pobude, na primer pobude v Franciji ali Nemčiji o potrebni skrbnosti);
- (b) na ravni EU so bili ukrepi sprejeti v okviru več notranjih in zunanjih politik, in sicer v kontekstu širših partnerstev s tretjimi državami in s sektorskimi pobudami. Poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju iz trgovinskih in naložbenih sporazumov EU, ki so se nedavno sklenili in začeli izvajati, vključujejo na primer zavezujočo obveznost pogodbenic, da bodo spoštovale temeljne standarde dela (tudi z napredovanjem k ratifikaciji temeljnih konvencij MOD in prizadevanjem za boljše zaščito delavcev v domači državi), učinkovito izvajale ratificirane konvencije MOD ter spodbujale dostojno delo, sheme pravične trgovine in prakse družbene odgovornosti gospodarskih družb. Predvidevajo tudi vzpostavitev mehanizma za spremljanje civilne družbe (poleg medvladnega organa), vključno s socialnimi partnerji, za nadzor izvajanja teh določb in svetovanje pogodbenicam o vprašanjih, ki so med drugim povezana s trgovino in delom. Tarifni preferenciali za države v razvoju, odobreni v okviru sheme GSP+, zagotavljajo popolno odpravo tarife za več kot 66 % tarifnih postavk za ranljive države, ki se zavežejo, da bodo ratificirale in učinkovito izvajale 27 temeljnih mednarodnih konvencij, vključno z osmimi temeljnimi konvencijami MOD⁽¹³⁾. EU je tudi razvila in izvaja strategijo o družbeni odgovornosti gospodarskih družb, revizijo Direktive 2013/34/EU o nefinančnem poročanju (okoljska in družbena vprašanja, človekove pravice, boj proti korupciji, raznolikost odborov podjetij itd.), dogovor z Bangladešem o trajnostnem razvoju (Bangladesh Sustainability Compact, mednarodna pobuda pod vodstvom EU, katere namen je izboljšati spoštovanje pravic delavcev, zdravja in varstva pri delu ter krepitev varnostnih standardov v konfekcijski industriji v Bangladešu)⁽¹⁴⁾, novo trgovinsko in naložbeno strategijo EU, vključno z odgovornim upravljanjem globalne oskrbovalne verige⁽¹⁵⁾, pri čemer trenutno (nizozemsko) predsedstvo EU poudarja odgovorno upravljanje globalnih oskrbovalnih verig.
- (c) razprave in delo na mednarodni ravni potekajo v okviru OECD (npr. priprava smernic o potrebni skrbnosti za odgovorno oskrbovalno verigo v konfekcijski in obutveni industriji⁽¹⁶⁾, smernice za multinacionalna podjetja⁽¹⁷⁾, uvedba smernic o odgovornih kmetijskih oskrbovalnih verigah⁽¹⁸⁾), ZN (npr. globalni dogovor ter vodilna načela o podjetništvu in človekovih pravicah⁽¹⁹⁾) in MOD (revizija tristranske deklaracije o načelih večnacionalnih podjetij in socialne politike ter priprava na razpravo v okviru Mednarodne konference dela junija 2016, na kateri se bo obravnavalo dostojno delo v globalnih oskrbovalnih verigah).

Uvedene so bile raznovrstne zasebne pobude, trajne ali začasne, npr. za izboljšanje zdravja in varnosti v bangladeških tovarnah oblačil po tragediji v zvezi s stavbo Rana Plaza (bangladeški sporazum o protipožarni in gradbeni varnosti)⁽²⁰⁾.

2.3.4 Vsi ti javni in zasebni akterji sodelujejo pri razvoju in izvajanju raznih orodij in instrumentov za izboljšanje delovnih pogojev in pravic delavcev:

- zakonodaja, pravo, konvencije,
- kodeksi ravnanja,
- socialni dialog, vključno s čezmejnimi vidikom⁽²¹⁾,

⁽¹²⁾ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents/enacted>

⁽¹³⁾ EESO je leta 2011 sprejel mnenje o shemi (UL C 43, 15.2.2012, str. 82).

⁽¹⁴⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/events/index.cfm?id=1433> in <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1447>

⁽¹⁵⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf

⁽¹⁶⁾ <https://mneguidelines.oecd.org/responsible-supply-chains-textile-garment-sector.htm>

⁽¹⁷⁾ <https://mneguidelines.oecd.org/text/>

⁽¹⁸⁾ <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/rbc-agriculture-supply-chains.htm>

⁽¹⁹⁾ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

⁽²⁰⁾ <http://bangladeshaccord.org/>

⁽²¹⁾ Ena izmed možnih oblik so nadnacionalne podjetniške kolektivne pogodbe, znane tudi kot mednarodni okvirni sporazumi. Za več informacij glej informativno poročilo REX/443, str. 8: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.rex-opinions.35349>.

- certificiranje družbene odgovornosti gospodarskih družb in družbene odgovornosti,
- financiranje shem za povračilo škode žrtvam,
- druge pobude, ki vključujejo več deležnikov,
- programi pomoči in razvojni programi, tudi za krepitev zmogljivosti (zdravje in varstvo pri delu, socialni dialog, izvajanje konvencij MOD itd.).

3. Presoja nekaterih najboljših praks v dveh gospodarskih sektorjih

3.1 Globalna oskrbovalna veriga za oblačila in obutev

3.1.1 Globalna oskrbovalna veriga konfekcijske in obutvene industrije vključuje raznovrstne akterje in proizvodne procese. Globalni izvoz oblačil, tekstila in obutve iz azijsko-pacifiške regije je znašal 601 milijardo USD, kar pomeni 60 % skupne svetovne trgovine, pri čemer je večinski delež izvožen iz Kitajske. Države, kot sta Bangladeš in Kambodža, se čedalje bolj specializirajo za proizvodnjo in izvoz oblačil in obutve, pri čemer sta imeli ti dve državi letu 2014 89,2- oziroma 77,4-odstotni delež skupnega blagovnega izvoza⁽²²⁾. Razlog za to je zlasti precejšnje zvišanje plač v kitajski konfekcijski in tekstilni industriji, zaradi česar so mednarodni kupci v Aziji poiskali nove dobavitelje.

Po navedbah MOD⁽²³⁾ so bili povprečni prihodki leta 2014 v večini držav manjši od 200 USD na mesec. Minimalne mesečne plače za nekvalificirane delavce v konfekcijski industriji se uporabljajo na Kitajskem (do 297 USD), na Filipinih, v Maleziji in Indoneziji (247 USD), na Tajskem in v Vietnamu (145 USD), v Indiji (136 USD), Kambodži (128 USD), Pakistanu (119 USD), Bangladešu (71 USD) in na Šrilanki (66 USD).

Glavna tveganja so nezadostna zajamčena plača, prisilno delo ali delo otrok, slabi odnosi med delodajalci in delojemalci zaradi slabe zaščite svobode združevanja in omejene pravice do kolektivnih pogajanj, slaba varnost in zdravje pri delu, neustrezna delovna inšpekcija, premalo razvite sheme za poškodbe pri delu, onesnaženost voda, izpostavljenost kemičnim snovem in izkoriščanje ženske delovne sile.

3.1.2 Ko se je 24. aprila 2013 zrušila stavba Rana Plaza v Bangladešu, v kateri so bile tovarne oblačil, je umrlo 1 136 delavcev, večinoma žensk. Razsežnost nesreče, ki je bila posledica zelo slabega vzdrževanja stavbe in odsotnosti požarnih izhodov, je izjemno spodbudila vlade (EU in države članice, ZDA, Kanado, Norveško), mednarodne organizacije (MOD, OECD in Svetovno banko) ter mednarodne in lokalne zainteresirane strani k sprejetju ambicioznega svežnja ukrepov, usmerjenih v spodbujanje nacionalnih kratkoročnih ukrepov (nadomestilo za družine žrtev, inšpekcijski pregledi tovarn oblačil in popravni ukrepi, nove revizijske metode, revizija delovnega prava), nacionalnih srednjeročnih ukrepov (npr. razvoj neodvisnih sindikatov in okrepitev delovne inšpekcije) in sistematičnih ukrepov, da bi se spodbudilo odgovorno upravljanje globalnih oskrbovalnih verig.

⁽²²⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/asia/-/ro-bangkok/documents/publication/wcms_419798.pdf

⁽²³⁾ Prav tam.

Primer: Presoja napredka, doseženega v bangladeški konfekcijski industriji po zrušitvi stavbe Rana Plaza (januar 2016)

- Bangladeški sporazum o protipožarni in gradbeni varnosti, ki ga je podpisalo 220 kupcev oblačil.
- Zavezništvo za varnost delavcev v Bangladešu, ki ga je maja 2013 ustanovilo 26 predvsem severnoameriških blagovnih znamk.
- Do januarja 2016 je bilo v bangladeški konfekcijski industriji ustanovljenih 341 sindikatov (leta 2014 jih je bilo 132).
- Do januarja 2016 so bili v 3 734 v izvoz usmerjenih konfekcijskih tovarnah opravljeni inšpekcijski pregledi v zvezi s strukturno, požarno in električno varnostjo.
- Zaposlenih je bilo 235 novih inšpektorjev ⁽²⁴⁾.
- Bangladeški program za boljše delo (The Better Work Bangladesh programme): 38 tovarn, ki dobavljajo oblačila 17 blagovnim znamkam in trgovcem na drobno.
- Nadomestilo za žrtve: 24,1 milijona USD za 3 490 prejetih zahtevkov.

3.1.3 OECD pripravlja smernice o potrebni skrbnosti za odgovorne oskrbovalne verige v konfekcijski in obutveni industriji.

3.1.4 MOD v sodelovanju z mednarodnimi donatorji, vlada, delavci in delodajalci izvaja projekte v konfekcijskem sektorju (npr. v Aziji), katerih namen je povečati dostop do informacij o plačah, delovnih pogojih in odnosih med delodajalci in delojemalci, da bi se izboljšala kakovost socialnega dialoga o standardih dela, krepitev zmogljivosti socialnih partnerjev in mehanizmov za kolektivna pogajanja ter zagotovitev standardov dela na ravni tovarne ⁽²⁵⁾.

3.1.5 Evropska komisija pripravlja vodilno pobudo o trajnostni oskrbovalni verigi za oblačila, ki vključuje skupno načrtovanje, usklajeno financiranje, skupno izvajanje programov, ozaveščanje potrošnikov in drugo.

3.1.6 Socialni partnerji EU iz tekstilne in konfekcijske industrije so ob podpori Evropske komisije razvili skupno pobudo z orodjem za oceno tveganja v zvezi z družbeno odgovornostjo gospodarskih družb, pomembno za globalne oskrbovalne verige. Trenutno jo končujejo, da bo pripravljena za razširjanje med malimi in srednjimi podjetji ter drugimi zainteresiranimi stranmi.

3.1.7 Nizozemsko predsedstvo EU želi proučiti, kako okrepi sinergije med razvojnimi in trgovskimi politikami EU, s čimer bi se prispevalo k trajnosti globalnih vrednostnih verig.

3.1.8 Gerd Müller, nemški zvezni minister za gospodarstvo, sodelovanje in razvoj, je ustanovil posebno zavezništvo za „trajnostni tekstil“, ki vključuje glavne partnerje. Na zadnjem srečanju skupine G-7 je zelo konkretno povzel razmere: „Odgovorno ravnanje bi nas stalo en evro, en sam evro na obleko, jopič ali hlače, da bi bilo trdo delo v Bangladešu, Kambodži ali Afriki poplačano ter da bi se otrokom in šiviljam zagotovile priložnosti v življenju ⁽²⁶⁾.“

3.1.9 Širjenje zasebnih pobud je zagotovilo izkušnje in pripomoglo k izmenjavi najboljših praks. Med njimi sta pobuda ICS (Initiative Clause Sociale) z 22 največjimi trgovci na drobno, kot so Monoprix, Carrefour ali Casino, ki predstavljajo več kot 243 milijard EUR prometa od prodaje in uporabljajo podobno metodologijo za svoja socialna poročila, ter pobuda BSCI (Business Social Compliance Initiative), ki jo je leta 2003 uvedlo Združenje za zunanjo trgovino (FTA) s sedežem v Bruslju in vključuje več kot 1 700 trgovcev na drobno in uvoznikov iz 36 držav, ki poslujejo s 30 000 tovarnami.

⁽²⁴⁾ Progress in implementation, outcome of the Review meeting on the Sustainability Compact for Bangladesh (Napredek pri izvajanju, rezultati pregledovalne seje o dogovoru z Bangladešem o trajnostnem razvoju), 11. januar 2016.

⁽²⁵⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-asia/-ro-bangkok/-ilo-islamabad/documents/publication/wcms_363149.pdf

⁽²⁶⁾ http://www.bmz.de/g7/en/Entwicklungspolitische_Schwerpunkte/Menschenwuerdige_Arbeit/index.html

3.2 Globalne vrednostne verige in globalne oskrbovalne verige v elektroniki

3.2.1 Glede na študijo o globalnih vrednostnih verigah, ki sta jo opravila Sturgeon in Kawakami⁽²⁷⁾, se zdi, da so vmesni vložki v konfekcijsko industrijo z vidika vrednosti vmesne blagovne menjave precej manj pomembni kot vložki v elektroniko in industrijo potniških vozil.

3.2.2 Globalna vrednostna veriga v elektroniki je ena izmed najpomembnejših v sektorju blaga, saj je leta 2006 zajemala 17 % vseh proizvedenih polizdelkov, v primerjavi z 2,7-odstotnim deležem kemikalij in plastike ter 1,9-odstotnim deležem delov za zrakoplove. Vodilni državi na področju izvoza elektronskih polizdelkov sta Kitajska/Hongkong in ZDA.

3.2.3 Tri vrste podjetij, ki upravljajo „modularnost vrednostne verige“, so:

- vodilna podjetja (predvsem v industrializiranih državah),
- pogodbeni proizvajalci, odgovorni za nakup sestavnih delov, sestavljanje plošče tiskanega vezja, končno sestavljanje in preizkušanje, predvsem na Kitajskem, v Tajvanu in Vietnamu,
- vodje platform, opredeljeni kot „podjetja, ki so svojo tehnologijo (v obliki programske opreme, strojne opreme ali s kombinacijo obeh) uspešno vključila v izdelke drugih podjetij“.

Modularnost te posebne vrednostne verige tvori kodifikacija in standardizacija glavnih poslovnih procesov, kot so računalniško podprto oblikovanje, načrtovanje proizvodnje ter nadzor zaloga in logistični nadzor.

3.2.4 Potrošna elektronika ima kratek življenjski cikel izdelkov, in sicer od treh do osemnajstih mesecev, in se hitro izrablja. Zato se dobavitelji teh izdelkov srečujejo z zahtevami po čedalje krajšem času do prodaje na trgu. Ko je leta 2007 na trg prišel Applov iPhone, je bil čas do prodaje na trgu šest mesecev, leta 2012 pa se je ta čas skrajšal na manj kot dva tedna⁽²⁸⁾. To je izziv za proizvajalce in delavce, zato je treba v zvezi s tem razviti in izvajati ustrezne rešitve.

Nekatera podjetja sklepajo sporazume o tem, da delavci na višku sezone opravljajo nadure ali delo v izmenah ter to kompenzirajo v preostalem delu leta, druga pa evidentirajo precejšnje povečanje števila pogodb o zaposlitvi za določen čas in najemanje agencijskih delavcev ali migrantov (npr. leta 2009 so v Mehiki 60 % delovne sile v elektronski industriji predstavljali agencijski delavci, zaposleni za določen čas, ta delež pa se je na višku sezone povečal na 90 %) ⁽²⁹⁾. To pogosto pomeni manj pravic delavcev, npr. nižje plače, neustrezno socialno varnost ali prepoved včlanitve v sindikate. Poleg nacionalne zakonodaje bi rešitve lahko vključevale sporazume na ravni podjetij ter boljše usklajevanje in izmenjavo informacij med kupci in dobavitelji, s čimer bi se omogočilo boljše načrtovanje proizvodnje in zaposlovanje delavcev za nedoločen namesto za določen čas.

⁽²⁷⁾ *Was the crisis a Window of Opportunity for Developing Countries?* (Ali je bila kriza priložnost za države v razvoju?), Timothy J. Sturgeon, Momoko Kawakami, Dokument Svetovne banke o raziskavi politike.

⁽²⁸⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-sector/documents/meetingdocument/wcms_345445.pdf

⁽²⁹⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-sector/documents/meetingdocument/wcms_317267.pdf

3.2.5 Vprašanja o spoštovanju človekovih pravic in pravic delavcev povezujejo elektronsko industrijo tudi z vprašanjem mineralov, pridobljenih na območjih, ki so jih prizadeli spopadi, in območjih z velikim tveganjem, kot je območje afriških Velikih jezer⁽³⁰⁾. Poleg sprejetja ameriške zakonodaje (Dodd-Frankov zakon) je Evropska komisija leta 2014 predložila predlog uredbe o vzpostavitvi mehanizma za samocertificiranje uvoznikov kositra, tantala, volframa in zlata na trg EU za zagotovitev, da prihodki od pridobivanja teh mineralov in trgovanja z njimi ne podpirajo lokalnih oboroženih spopadov. Potrebna skrbnost bi morala skupaj z drugimi ukrepi prispevati k preglednosti vzdolž oskrbovalne verige ter pozitivno vplivati na ustvarjanje novih delovnih mest, na delovne pogoje v rudnikih, kot so zdravje in varnost pri delu, na prihodke in spremembo dejavnosti v uradno. S tem bi se omogočilo tudi stalno izkoriščanje virov v Afriki, namesto usmerjanja v druge regije po svetu, ki jih niso prizadeli spopadi⁽³¹⁾.

3.2.6 OECD je razvil smernice o potrebni skrbnosti za odgovorne verige oskrbovanja z minerali z območij, ki so jih prizadeli spopadi, in območij z velikim tveganjem⁽³²⁾.

3.3 Globalne vrednostne verige in globalne oskrbovalne verige v drugih sektorjih

3.3.1 EESO želi še poudariti, da se lahko tudi globalne vrednostne verige in globalne oskrbovalne verige v drugih sektorjih, kot so storitve in živilskopredelovalna industrija, srečujejo s težavami v zvezi z delovnimi pogoji, predvsem zdravjem in varnostjo pri delu.

3.3.2 Podpora MOD dostojnemu delu v okviru gospodarstva na podeželju⁽³³⁾ se osredotoča na tri prednostna področja za ukrepanje: dostojno delo za prikrajšano in marginalizirano ter ranljivo podeželsko prebivalstvo, dostojno delo za delavce v oskrbovalnih verigah na podeželju, dostojno delo za delavce na podeželju, ki opravljajo delo na plantažah.

4. Prispevek odbora EESO v zvezi s tem, kako zagotoviti dostojno delo v globalnih oskrbovalnih verigah

Na podlagi 105. seje Mednarodne konference dela, ki bo potekala junija 2016 (v Ženevi), želi EESO objaviti svoj prispevek z različnimi priporočili o najučinkovitejših načinih in sredstvih za zagotovitev izboljšanja delovnih pogojev delavcev v dobaviteljskih ali podizvajalskih podjetjih, ki izkoriščajo proizvodne zmogljivosti v okviru globalnih oskrbovalnih verig.

4.1 Pojasnitev vloge posameznih zainteresiranih strani

Da bi se preprečile nejasnosti, je treba pojasniti vloge in odgovornosti posameznih zainteresiranih strani:

- Vlade so odgovorne za pripravo, izvajanje in izvrševanje nacionalnega delovnega in socialnega prava, ratifikacijo in učinkovito izvajanje konvencij MOD ter v primeru držav članic EU tudi za prenos in izvajanje direktiv EU; poleg tega morajo zagotoviti vse upravne in finančne vire, tudi za delovno inšpekcijo, da bi se zagotovila skladnost s pravnim okvirom.
- Mednarodne organizacije določajo standarde in razvijajo globalne pobude, da bi se spodbudili mednarodni standardi dela in odgovorno poslovno ravnanje. V zvezi s tem dokumenti, kot so vodilna načela ZN o podjetništvu in človekovih pravicah (okvir za „varovanje, spoštovanje in pomoč“), zagotavljajo navodila glede vlog in odgovornosti glavnih akterjev.

⁽³⁰⁾ EESO je oktobra 2013 sprejel mnenje o uvozu pomembnih dobrin v EU, vključno z minerali in surovinami: UL C 67, 6.3.2014, str. 47.

⁽³¹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-157_en.htm

⁽³²⁾ <http://www.oecd.org/corporate/mne/mining.htm>

⁽³³⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—relconf/documents/meetingdocument/wcms_311653.pdf

- Socialne partnerje se poziva, naj sodelujejo v socialnem dialogu o standardih dela in delovnih pogojih, tudi v sektorskem in čezmejnim kontekstu, in naj ta dialog spodbujajo, vlade pa morajo zagotoviti učinkovito zaščito in spodbujanje svobode združevanja in kolektivnih pogajanj.
- Multinacionalna podjetja morajo spoštovati zakone, ki se uporabljajo v državah, v katerih poslujejo; pozivajo se tudi, naj se zavežejo k pristopu družbene odgovornosti gospodarskih družb in pristopu potrebne skrbnosti.
- Nevladne organizacije dopolnjujejo prizadevanja drugih akterjev in imajo pomembno vlogo pri ozaveščanju o pravicah delavcev in pri razkrivanju zlorab.

Glede na kompleksnost in očitna velika tveganja, povezana s temi ključnimi akterji, EESO poziva k vzpostavitvi strukturirane, pregledne in vključujoče platforme zainteresiranih strani za obravnavo takih kompleksnih vprašanj.

4.2 Spopadanje s statističnim izzivom merjenja trgovinskih in naložbenih tokov

Cilj EESO je proučiti dejansko stanje globalnih vrednostnih verig in globalnih oskrbovalnih verig z vidika vrednosti, rasti in delovnih mest ter njihovega nedavnega kvalitativnega razvoja. To pomeni sodelovanje na primer z Eurostatom in GD za trgovino v zvezi z razpoložljivimi podatki, ki sta jih zbrala STO in OECD. To boljše razumevanje nove organizacije mednarodne trgovine bo gotovo zagotovilo nove predloge o uporabi tradicionalnih orodij sporazumov o trgovini in razvoju, kot so odprava tarif, regulativno zблиževanje, boljši dostop do javnega naročanja, enotna pravila o poreklu, krepitev zmogljivosti in pomoč za trgovino.

4.3 Spodbujanje resnično celostnega pristopa EU na primer k trgovini, razvoju in sosedski politiki

EESO podpira pripravljenost Evropske komisije, ki jo je izrazila v nedavnem sporočilu o trgovinski in naložbeni politiki EU, da bi uporabila raznovrstne zunanje politike EU in na podlagi številnih instrumentov spodbudila trajnostni razvoj v tretjih državah, zlasti v državah v razvoju, kot so Bangladeš, Vietnam, Mjanmar⁽³⁴⁾, Kambodža in Laos, in v državah na drugih celinah. To bi moralo zajemati vključitev poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju v sporazume o prosti trgovini, o katerih trenutno potekajo pogajanja, in prihodnje sporazume o prosti trgovini, boljšo povezavo med trgovinsko politiko in krepitvijo pomoči/zmogljivosti, spodbujanje odgovornega poslovnega ravnanja v zvezi z naložbeno politiko in razvojem zasebnega sektorja, namenske projekte za izboljšanje spoštovanja standardov dela, podporo nacionalnim socialnim partnerjem pri usposabljanju, informativne seminarje itd.

4.4 Predlog o realnih zavezah

EESO ima veliko izkušenj na področju trajnosti, s sodelovanjem pri izvajanju in spremljanju namenskih poglavij sporazuma o prosti trgovini in sodelovanjem v številnih odborih civilne družbe, ki mu omogočajo, da predlaga pravilno ravnovesje med nujnimi zakonskimi zahtevami na področju človekovih pravic in pravic delavcev, preglednosti in boja proti korupciji ter nujno prožnostjo multinacionalnih podjetij za organizacijo in razvoj njihovih globalnih oskrbovalnih verig na učinkovit način, ki ustreza lokalnim razmeram.

4.5 Spodbujanje učinkovitih preventivnih ukrepov

Mala in srednje velika podjetja po vsem svetu se čedalje bolj vključujejo v globalne oskrbovalne verige, pri čemer to zanje še vedno pomeni velik neizkoriščen potencial. Zato želi EESO zagotoviti boljše obveščanje javnosti o nekaterih orodjih, ki so na voljo na trgu in so jih že preizkusila podjetja, ki bodo malim in srednjim podjetjem pomagala pri vključevanju v trajnostno upravljanje njihovih globalnih oskrbovalnih verig, vključno z razporejanjem dobaviteljev, orodji za samoocenjevanje, standardi in predlogi o pogodbenih klavzulah.

⁽³⁴⁾ Npr. pobuda o pravicah delavcev v Mjanmaru (MOD, ZDA, Japonska, Danska, EU).

4.6 Pomoč pri ustvarjanju nove generacije revizij

Socialne revizije so se začele izvajati v devetdesetih letih 20. stoletja ter so bile deležne kritik v zvezi s tehničnim (npr. usposobljenost revizorjev, načini izvajanja revizij, narava vprašanj) in vsebinskim vidikom (začasni ukrep za enega dobavitelja, nobenega sistemskega in postopnega napredka, tretje osebe odgovorne za izboljšanje socialnih pogojev itd.). EESO želi podpreti nastanek nove generacije revizij, ki bo z bolj ambiciozno zastavljenimi cilji zajemala socialna in okoljska vprašanja ter vprašanja upravljanja. Končni cilj bo nadomestiti standardizirane vprašalnike z diagnosticiranjem na podlagi več meril, usmerjenih v posamezna podjetja v specifični globalni oskrbovalni verigi, in ob podpori socialnih partnerjev uvesti zanesljiv postopek spremljanja.

4.7 Oblikovanje učinkovitih orodij preglednosti za potrošnika

Na vrhu G-7. decembra 2015 so na primer pozdravili praktična orodja, kot so aplikacije na prenosnih napravah, ki lahko pomagajo potrošnikom pri primerjanju in razumevanju socialnih in okoljskih oznak na izdelkih.

EESO podpira sedanja prizadevanja EU v zvezi z merjenjem in navajanjem ogljičnega odtisa nekaterih kategorij potrošniškega blaga in je pripravljen spodbujati najboljše nacionalne prakse na področju okoljskega označevanja, kot je poskus okoljskega označevanja na podlagi več meril, ki se je v Franciji izvedel med letoma 2010 in 2013.

4.8 Podpora programom za krepitev zmogljivosti in drugim pobudam, usmerjenim v pospeševanje socialnega dialoga in pristope na podlagi več zainteresiranih strani

Globalna gospodarska uspešnost podjetij in spoštovanje načel dostojnega dela sta tesno povezana z obstojem neodvisnih sindikatov in organizacij delodajalcev, kakovostjo socialnega dialoga in dobrobitjo delovne sile.

EESO podpira program za boljše delo, ki ga je uvedla MOD in katerega cilj je pomagati lokalnim socialnim partnerjem pri opravljanju učinkovite vloge in izvajanju kolektivnih pogajanj.

Pobuda, ki zajema celotni sektor, na primer bangladeški sporazum o protipožarni in gradbeni varnosti v konfekcijski industriji, lahko spodbudi kupce, proizvajalce in sindikate k razvoju in izvajanju celostnega in učinkovitega pristopa, ki zajema celotno industrijo.

EESO podpira tudi medsektorski socialni dialog, vključno z nadnacionalnimi podjetniškimi kolektivnimi pogodbami/mednarodnimi okvirnimi sporazumi. Obstoječe nadnacionalne podjetniške kolektivne pogodbe/mednarodni okvirni sporazumi so se izkazale za pomembno orodje pri spodbujanju pravic delavcev v globalnih oskrbovalnih verigah. Pri nadaljnjem razvoju ali širši uporabi pa je treba upoštevati potrebo po ohranjanju prožnosti glede vsebine in mehanizmov spremljanja takšnih sporazumov. Poleg tega si morajo partnerji na podlagi pridobljenih izkušenj z izvajanjem prizadevati za njihovo stalno izboljševanje.

V Bruslju, 25. maja 2016

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Georges DASSIS